

e-lankos.lt/u9rw

7. KUO YPATINGA ROMĖNŲ DAILĖ IR ARCHITEKTŪRA?

Šioje temoje JŪS

- Susimąstysite, kodėl romėnai taip mėgo statulas.
- Išsiaiškinsite, kodėl romėnai gali būti laikomi sienų tapybos ir mozaikos meistrais.
- Pažinsite romėnų architektūros bruožus ir įspūdingiausius statinius.

Koks žmogus, tokia ir jo statula

Dailės ir architektūros romėnai pirmiausia mokėsi iš etruskų, o vėliau iš graikų. Graikų menas apskritai buvo labai vertinamas, renkamas ir, jau žinote, kopijuojamas. Ypač didelį įspūdį romėnams darė graikų statulos. Jos buvo gabenamos į Romą ir kitus miestus kaip karo grobis, vėliau jomis buvo net prekiaujama. Graikiškos statulos puošė imperatorių ir turtingųjų vilas bei sodus. Išsimokslinę romėnai mėgo puošti savo namus ir bibliotekas garsių graikų portretais. Štai Ciceronas laiškuose savo draugo Atiko prašė, kad šis Atėnuose nupirtų skulptūrų jo vilai ir sodui. Taigi buvo sukaupta didžiuliu menų rinkinių, todėl Italijoje rasta daug graikų dailės kūrinių.

Graikų statulos buvo ne tik kopijuojamos, iš jų buvo mokomasi skulptūros technikos kuriant savo stilių. Labiausiai romėnai mėgo namuose turėti biustų – žmonių iki pusės krūtinės, dažnai be rankų

ar pečių, atvaizdų (85 pav.). Biuste svarbiausia žmogaus galva, veidas, atspindintis jo būdo savybes ir nuotaikas (86 pav.). Romėniški atvaizdai tikroviškesni nei graikiški, jais nesiekama vaizduoti tobulo grožio, žmonės vaizduojami tokie, kokie yra, dažnai ne itin idealių bruožų, pasižymintys jiems būdingais kūno ypatumais. Žinoma, buvo ir viso ūgio statulų, vaizduojančių tiek eilinius žmones, tiek imperatorių (palyginkite su 29 pav., p. 100). Jos turėjo visų pirma pasakoti apie tuos žmones ir daryti įspūdį. Romėnų politikų statulas galime lyginti su dabartinių politikų nuotraukomis. Jos turi panašumų, nes išryškina tam tikras detales, svarbias būdo savybes. Svarbu ir pakelta vaizduojamo asmens ranka – jis kreipiasi į klausytojus laikydamasis retorikos taisyklių (palyginkite su 16 pav., p. 92). Juk ir jūs kalbėdami prieš klasę nestovite sustingę, nuleistomis rankomis.

85 pav. Imperatoriaus Kaligulos, valdžiusio I a. po Kr., biustas

86 pav. Kokiomis būdo savybėmis pasižymėjo šis vyras?

5

6

7

5

6

7

87 pav. Imperatorius Antoninus Pijus pavaizduotas su barzda, taigi – jis puikiai išsilavinęs!

Statulos Romoje, kaip ir Graikijoje, buvo daromos ne tik iš akmens, bet ir iš bronzos. Vis dėlto tik maža dalis bronzinių statulų išliko, nes vėliau, Viduramžiais, buvo išlydytos – žaliava svarbiau nei tokios nenaudingos senienos! Žinoma, keičiantis laikams keitėsi mados. Štai Oktavianas Augustas nevaizduotas su barzda, nes tuo metu tai buvo nepriimtina ir neatitiko Romos tradicijų. Vėliau, norint parodyti imperatorių išsilavinimą ir

88 pav. Imperatoriaus Treboniano Galo (III a. po Kr. vidurys) bronzinės statulos dalis. Ši jo statula tik viena iš kelių išlikusių. Ji beveik 2,5 m aukščio.

domėjimąsi Graikijos kultūra, jie pradėti vaizduoti su nedidelėmis barzdomis (87 pav., palyginkite su 42 pav., p. 107), yra atvaizdų ir su ilgomis barzdomis, kad atrodytų kaip filosofai. O neramaus III a. po Kr. laikotarpio imperatoriai vaizduoti su trumpomis kareiviškomis neskustomis barzdelėmis (88 pav., palyginkite su 111 pav., p. 146). O su kokiomis barzdomis ar be jų šiandien pasirodo valstybių vadovai?

Klausimai ir užduotys

1. Nurodykite dvi tautas, iš kurių romėnai mokėsi dailės ir architektūros.
2. Kurią žmogaus kūno dalį romėnai vaizdavo dažniausiai? Paaiškinkite, kodėl.
3. Kaip buvo vaizduojami romėnų valdovai ir kaip bėgant laikui tai kito? Kaip manote, nuo ko priklausė tokios mados?

Tapyba ir mozaika

Romėnų namus ir vilas puošė ne tik skulptūros, kiti gražūs daiktai ir baldai. Ypač mėgstama buvo sienų tapyba – jos gausu Vezuvijaus pelenuose palaidotuose namuose Pompėjuose, Herkulanėje ir šalia buvusiose vilose. Žinoma, sienų tapybos mados ir stiliai laikui bėgant keitėsi, be to, daug kas priklausė nuo savininko skonio. Sienos dažniausiai

buvo išpailšomos įvairiomis spalvomis imituojant kurį nors marmuro rūšį. Jas galėjo puošti paprasčiau ar sudėtingiau pavaizduotos dievų ir herojų gyvenimo ar įvairių mitų scenos. Taip pat sienas puošė puikūs kraštovaizdžiai ar žaismingi miesto vaizdai. Ant sienų nupieštų daiktų ir architektūros detalių vaizdai buvo trimačiai, apgaudavo akį ir iš pažiūros

89 pav. Čia nedidelis miegamasis ar nuostabi erdvė poilsiui stebuklingame mieste (vilos prie Pompėjų sienų tapyba)?

padidindavo patalpos erdvę (89 pav.). Gražu ir galima pasipuikuoti prieš svečius! O kokia sienų tapyba jūs papuoštumėte savo kambarį?

Romėnų vilas puošė ir įvairiausios **mozaikos** – grindų, vėliau ir sienų, paveikslai, sudėlioti iš nedidelių įvairių spalvų akmenukų, stiklo kubelių ar kitų medžiagų. Ši puošybos technika nebuvo romėnų išradimas, ji žinota anksčiau, bet romėnų laikais ištobulinta. Romoje mozaiką pradėta kurti II a. pr. Kristų. Ji buvo mėgstama per visą valstybės gyvavimo istoriją ir netgi vėliau. Kaip sienų tapybos, taip ir mozaikos būta įvairiausių stilių. Čia galėjo būti ir paprastų geometrinių (90 pav.), ir labai sudėtingų vaizdų, atspindinčių įvairias romėnų gyvenimo akimirkas (91 pav.) ar mitų scenas (palyginkite su 82 pav., p. 131). Mozaikos galėjo būti ir spalvotos, ir nespalvotos – romėnų kasdienybės vaizdai iš didelių pikselių (92 pav.)!

91 pav. Vienos iš vilų Sicilijoje savininkas nusprendė geometrinių vaizdų mozaiką (kampas kairėje viršuje) pakeisti įdomesne (ir tokia vienintele!) – maudymosi kostiumėliais vilkinčios merginos sportuoja ir varžosi, o nugalėtojos apdovanojamos.

90 pav. Įdomu, kiek akmenukų šioje daugiau kaip 5 m² ploto grindų mozaikoje ir kiek laiko truko juos sudėti?

92 pav. Mozaikoje šuo ir užrašas „Cave canem“ (saugokis šuns)! Gal šį įėjimą į vilą Pompėjuose išties saugojo šuo?

5

6

7

93 pav. Ant medžio nutapytas jaunuolio vardu Eutichis portretas (kairėje), rastas Egipte (II a. po Kr. pirma pusė), ir mergaitės atvaizdas (dešinėje) iš marmuro, rastas Romoje (I a. po Kr. pabaiga). Eutichis gyveno Egipte, kalbėjo graikiškai, rengėsi kaip romėnas ir buvo išlaisvintas vergas – taip teigiama įrašė ant portreto. Po mirties jį mumifikavo, o lentelę su portretu pritvirtino virš mumijos veido. Mergaitės vardas nežinomas, nėra jokių įrašų, tačiau jos šukuosena primena imperatoriaus Domiciano žmonos atvaizdus, todėl manoma, kad ji Romoje gyveno tuo pat metu.

Klausimai ir užduotys

1. Įsivaizduokite, kad dirbate muziejuje ir turite vieną iš šių atvaizdų trumpai pristatyti lankytojams. Remdamiesi šio skyriaus tekstu paaiškinkite, kas jam būdinga ir kaip jis atspindi pagrindines romėnų dailės ypatybes.
2. Kaip galėjo gyventi Eutichis? Kas galėjo būti ši mergaitė? Kiek maždaug jiems metų? Kokios buvo jų svajonės ir planai? Kas buvo jų tėvai ir draugai?.. Sukurkite ir papasakokite vieno iš jų gyvenimo istoriją remdamiesi tuo, ką sužinojote iš šio skyriaus apie senovės Romos žmones, jų pasaulį, ugdymą ir kitus įdomius dalykus.

Klausimai ir užduotys

1. Kas paprastai buvo vaizduojama romėnų sienų tapyboje ir mozaikoje?
2. Kokia gaivalinė nelaimė leido mums geriausiai pažinti romėnų dailę?
3. Šiais laikais mozaikomis namai puošiami nedažnai. Pasvarstykite, kodėl.

Architektūra

Romėnų pastatai daug kuo priminė graikų statinius. Išties romėnai iš dalies perėmė graikų architektūros tradiciją. Iš pirmo žvilgsnio romėnų šventyklos didelėje Romos imperijos teritorijoje labai panašios į graikų, turinčios tokių pačių bruožų, kaip antai dvišlaitį stogą ir kolonas (94 pav.). Vis dėlto pirmųjų romėnų šventyklų architektūrą visų pirma veikė etruskų šventyklos. Jos buvo statomos iš medžio ir molio plytų, nes Romoje nebuvo tokios

94 pav. Bakcho šventykla Baalbeke (dab. Libānas) – viena iš išpūdinčiausių romėnų laikų šventyklų.

95 pav. Kairėje apvali Herkulo (graik. Heraklio) šventykla (iš dalies rekonstruota), dešinėje – dievo Portūno šventyklos galas (palyginkite su 52 pav., p. 115).

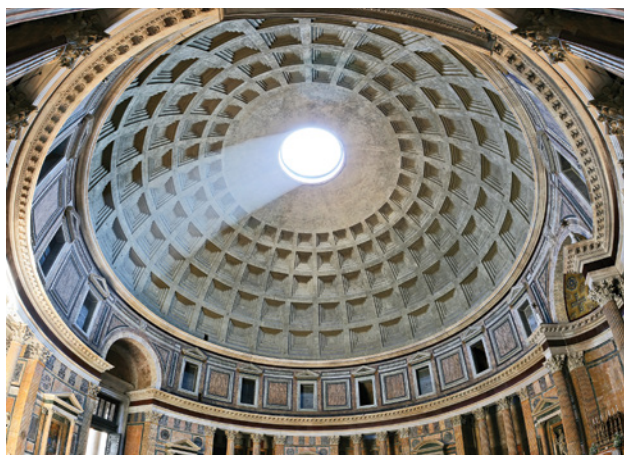
geros kokybės akmens kaip Graikijoje. Vėliau, Oktaviano Augusto laikais, pradėtos statyti šventyklos iš marmuro, tačiau jos buvo kiek kitokios nei Graikijoje – aukštesnės, ant aukšto, apie 3 m aukščio, pagrindo ir plonesnės, ir vidinės patalpos kiek skyrėsi nuo graikų šventyklų. Paprastai romėnų šventyklos turėjo tik priekinį įėjimą ir kolonas tik priekyje, o šonuose buvo puskolonės – kolonos, įmūrytos į sienas (palyginkite su 52 pav., p. 115). Kolonų stilius romėnai perėmė iš graikų (palyginkite su 73 pav., p. 56), bet kiek pakeitė ir pritaikė savo skoniu.

Be stačiakampių šventyklų, romėnai statė ir apvalias, jų pavidalą taip pat perėmė iš graikų (95 pav.). Antai Vestos šventykla Romos forume buvo apvali. Jos viduryje stovėjo aukuras su visą laiką degančia ugnimi. Tačiau viena Romos šventykla išsiskyrė iš visų ypatinga architektūra. Ji rodo, kaip romėnų kultūra mokydama iš graikų kultūros išlaikė savitumą. Tai **Panteonas** – visų dievų šventykla. Vėliau iš jos padarė bažnyčią, todėl ji puikiai išsilaikė iki mūsų laikų (96 pav.). Tai didžiulis pastatas, dengtas milžinišku, beveik 44 m skersmens, kupolu. Pro devynių metrų skersmens angą viršuje į šventyklos vidų patenka saulės šviesa (97 pav.). Ypatingų rūšių akmenys, Panteono statyboms ir apdailai į Romą atgabenti iš Egipto, Graikijos, Ispanijos ir šiaurės Afrikos, rodė imperijos didybę. Įspūdingas Panteonas tapo Romos imperijos galybės ženklu.

Šis ir kiti įspūdingi statiniai buvo pastatyti romėnų inžinierių, sugebėjusių panaudoti kitų laimėjimus ir pralenkti savo mokytojus – graikų ir etruskų architektus. Vienas iš pagrindinių romėnų išradimų yra betonai. Jį gamino iš negesintų kalkių, vulkaninės kilmės smėlio ir kelių kitų priemaišų, įpilant vandens. Sukietėjęs mišinys buvo labai tvirtas ir atsparus vandeniui, puikiai tiko vandens statiniams – prieplaukoms, molams, krantinėms, tiltams ar vandentiekiams.

96 pav. Panteono priekis primena graikišką šventyklą, bet toliau patenkama į didžiulę apskritą salę, dengiamą kupolo.

97 pav. Įspūdingas Panteono kupolas – romėnų inžinerijos stebuklas. Kaip jis taip laikosi?

5

6

7

Akvedukais romėnai ypač didžiavosi. Vienas iš romėnų autorių rašė, kad jų nė nepalyginsi su besiilsinčiomis piramidėmis ar garsiais, bet ne-naudingais graikų statiniais. Išties romėnai buvo labai praktiški!

Taigi betonas puikiai tiko įvairių arkų ir kupolų statybai, nes tvirtai sulipdydavo akmenis ar degto molio plytas. Buvo galima kurti lengvesnius, bet itin tvirtus statinius. Be betono romėnai nebūtų pastatę ir tokio sudėtingo statinio kaip Koliziejus. Betonas ypač pravertė statant tiltus, o jų romėnai imperijoje, manoma, pastatė apie 2 000 (98 pav.). Štai imperatorius Trajanas liepė pastatyti tiltą per Dunojaus upę, kad nauja provincija Dakija būtų lengviau pasiekama. Tiltas išties buvo įspūdingas – apie 1 km ilgio, remiamas 20 mūrinių atramų (99 pav.). Iš įspūdingų, geriau ar blogiau išlikusių romėnų statinių vėliau mokysis ir juos iš dalies kopijuos daugelis architektų ir inžinierių. Gal panašių statinių rasite savo mieste ar gyvenvietėje?

98 pav. Riminio mieste, Italijoje, Oktaviano Augusto ir Tiberijaus laikais pastatytas tiltas vis dar naudojamas pėsčiųjų ir lengvųjų automobilių eismui.

99 pav. Romėnai savo statinius mėgo vaizduoti monetose. Šios monetos vienoje pusėje pavaizduotas Trajanas, kitoje – tiltas, pastatytas tikriausiai per Dunojaus upę.

Klausimai ir užduotys

1. Kaip atrodė romėnų šventyklos?
2. Kuo išskirtinė Panteono architektūra? Kokia buvo šio statinio paskirtis, kai jį tik pastatė, ir kokia yra dabar?
3. Nurodykite svarbiausią romėnų statytojų išradimą ir iš ko jis buvo gaminamas. Kokių galimybių šis išradimas suteikė statytojams?
4. Italijoje ir kai kuriose kitose Europos šalyse galima matyti ir net naudotis senovės romėnų statiniais. Kaip manote, kodėl jie vis dar stovi ir yra naudojami, nors jau prabėgo pora tūkstančių metų?

Apibendrinamieji klausimai ir užduotys

1. Paaiškinkite, kodėl romėnų namuose ir viešuosiuose pastatuose buvo daug skulptūrų.
2. Nurodykite ir apibūdinkite ne mažiau kaip tris senovės romėnų dailės bruožus. Kuris iš jų svarbus ir šiais laikais? Atsakymą pagrįskite.
3. Nurodykite ir apibūdinkite ne mažiau kaip tris senovės romėnų architektūros bruožus. Kuris iš jų, jūsų manymu, svarbiausias? Nuomonę pagrįskite.

TYRINĖKITE!

Pasirinkite vieną romėnų architektūros pavyzdį ir sukurkite jo maketą. Savo mokykloje surenkite tokių darbų parodą.

IŠSAKYKITE SAVO NUOMONĘ

Nedaug išliko senovės romėnų pagamintų bronzinių statulų, nes didžioji dalis buvo išlydyta. Kaip manote, ar šiandien toks elgesys būtų priimtinas? Nuomonę pagrįskite.